

נדרים עו

משה שווערד

1. תשובות והנהגות כרך א סימן תנב

שאלה: הנותן לחבירו כוס במתנה וטובל הכוס קודם האם מועיל העולם נהגו להטביל ואחר כך לתת במתנה, אבל לכאורה נראה דאפשר שהטבילה לא מועילה ומכשיל המקבל ...

וראיתי בספר "טבילת כלים" שהביא מהפוסקים שבסוחר שמוכר כלים שאם טבל בעצמו להקל על הלקוחות לא מועיל, שעדיין אין כאן חיוב טבילה, ומ"מ אם המוכר טבל אין הלוקח מטבילו בברכה אלא טובלו בלא ברכה, ואף שמוכרו לכלי סעודה אכתי לא חשיב כלי סעודה, והוא הדין לכאורה בנידון דידן דאם קנה לא לצורך סעודה אלא לתת במתנה לא מועילה הטבילה.

וממילא אני נבדך כיצד אפשר לתת כלי כמו כוס במתנה לחפשי הלוא מכשילים אותו שמשמש בכלי בלא טבילה ואסור משום לפני עור, ואף שהמוכר יטביל קודם לא מועיל וכמ"ש.

והעצה הנכונה שיקננו למקבל המתנה בזכיה ע"י אחר, או שהנותן מתנה יטביל הכלי וישמש בו קצת ואז יתן במתנה, ואז שפיר הוי כלי סעודה דנקנה עבורו להשתמש לסעודה ושפיר טובלו בברכה, ומיהו צריך להסיר התוית שרשום עליו שם הפירמא לפני הטבילה, ואף אם נאמר שנהגו להשאירו שהקונה ידע שהסוג מובחר, כיון שהיום לטבילה נהגו להסירו בזה גופא חוצץ וכמבואר ברמ"א קצ"ח (ס"ק ב'). ועיין היטב בח"ב סימן ת"ו, ולעת הצורך יש לצדד גם דמה שקונה מעיקרא עבור חבירו לשימוש חבירו לסעודה חשיב נמי כלי סעודה, וצ"ב.

ומיהו אם יש ספק אם ישמש בכוס לשתות בו, או שישמש בו רק לחזותא בעלמא לעטר ולהוסיף בקניניו בכלי כסף וזהב, או אם יש צד שהמקבל ירצה למוכרו ולהחליפו, אף דאפשר שישמש בו, לא דמי למכשיל עור שאסור רק היכא שמכשילו בודאי כמבואר בסי' קס"ג בביאור הלכה, ואין בזה איסור, ולכן כה"ג שיש בדבר ספק אם יעבור איסור מותר לו לתלות שלא ישמש בו ולתת במתנה, ועל סמך זה נהגו להקל לתת מתנות דכלי כסף וזהב כיון שאין זה ודאי שישמש בו.

2. הר"ן מסכת נדרים דף עו עמוד א

ת"ש אמר להן ר"א ומה זרעים טמאים כיון שזרען בקרקע טהורין - נפקא לן מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא.

3. הר"ן מסכת נדרים דף עו עמוד א

זרועין ועומדין - ונגעה בהם טומאה אחר מכן לא כ"ש שיהיו טהורין ואתון מודיתו לי בהאי ק"ו דחייילא נהי דאית לכו בזרעים טמאים שנטהרו מטומאתן בזריעה זרועין ועומדין מנא לכו אלא ודאי ק"ו כי ה"ג מיניה וביה דייניתו ואמאי לא מודיתו לי בקל וחומר דמתני'.

4. הר"ן מסכת נדרים דף עו עמוד א

ורבנן לא דרשי ק"ו - אמאי פליגי עליה דר"א וכי לא מודו אינהו נמי דדרשינן ק"ו ממה שחל על מה שלא חל והתניא דדיינינן ק"ו כי האי גוונא ונראה בעיני דמש"ה פריד הש"ס מהך ברייתא טפי מק"ו דזרעים דאמר להם ר"א משום דלא קים להו להש"ס דעתייהו דרבנן בזרועין ועומדין ומשום הכי פריד מהך ברייתא [1] דליכא מאן דפליג עליה [2] אי נמי אפשר דסבירא להו לרבנן דלזרועין ועומדין לא צריך קל וחומר דמקרא דעל כל זרע זרוע גופיה נפקי כך נראה בעיני.

5. חדושי הרשב"א על מסכת נדרים דף עו/א

[ורבנן לא דרשי קל וחומר.] וכיון שכן הואיל וא"ר אליעזר בההיא מאי קאמרי ליה מקוה יוכיה כלי יוכיה. וי"ל לפולא בעלמא הוא.

6. קרן אורה על מסכת נדרים דף עו/א

אמר להם ר' אליעזר ומה זרעים כו' ש"מ לא חיילין, ופריך ורבנן לא דרשי ק"ו כו', ומסיק דרבנן נמי דרשי ק"ו אלא הכא כתיב קרא דאישה יקימנו כו'. ודקדק הר"ן ז"ל אמאי לא פריך לרבנן מק"ו דזרעים דמודו בה רבנן. וכן הא דפרכי לר"א מקוה יוכיח (כדקדוק הר"ן בעמ' ב' ד"ה ומהדרין). כיון דמודו בהאי ק"ו. ע"ש מה שתיירץ. ולדידי קשיא אי נימא דק"ו דמקוה דומה ממש להאי ק"ו, א"כ תיקשי לרבנן גבי מכירת בתו כשהיא נערה מנ"ל למדרש ק"ו, הא איכא למימר מקוה יוכיח. ונראה דכל הני פירכי ממקוה ואדם וכלי לפלפולא בעלמא הוא דפרכי ליה רבנן, דודאי אין ק"ו לטבילה להציל על הטומאה העתידה דא"כ אין לך אדם שיקבל טומאה כל שטבל פעם אחת, ודוקא הכא הוא דאיכא למילף ק"ו כיון דיש כח לבעל לטבל נדרה משתדור כ"ש דלא יחול נדרה אחר הפרתו דומיא דמכירת בתו דאם נערות מבטלת מכירתו כ"ש שלא יוכל למכור אם קדם הנערות למכירתו...

7. קרן אורה על מסכת נדרים דף עו/א

ויש להסתפק למאי דמסקינן דלר' אליעזר לא חיילין כלל, אם אמר הבעל בפירוש שיהיו מופרין אחר שיחולו אי הוי הפרה לר' אליעזר. והיה נראה דגם בכה"ג הוי הפרה מק"ו. ולפ"ז לא איצטריך לן למימר למסקנא דרבנן לא קיימי להון בטעמיה דר"א, אלא תרווייהו פירכי איצטריכו, ומקוה פרכי לסתם הפרה דלא חל הנדר כלל, ומכלי פרכי היכא דפירש שיהיה מופר אחר חלות הנדר. ורבנן בתרווייהו פליגי עליה דר"א.

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קס אות ג

אמירת קדיש בשבת שהיא קודם הקבורה לענין שבת שקודם הקבורה שהט"ז בסימן שע"ו סק"ד בסופו כתב דיאמר קדיש דאין אמירת קדיש תלוי באבילות, והש"ך בנקה"כ כ' דכיון דטעם הקדיש הוא שפודה את אביו מגיהנום א"כ כל זמן שלא נקבר אין בו דין גיהנום וכמדומה שכן נוהגין, היינו שאין אומרים, וכן כתב בעבוה"ג שאין אומרים, ולע"ז לא קשה כלל על הט"ז דגם הוא מודה שאין דין גיהנום קודם הקבורה, אבל טעמו של הט"ז הוא שהקדיש שאומר הבן אף קודם הקבורה מועיל להמת שלא ידונו לו כלל. דהא ודאי המצות שעושה הבן אף קודם שמכניסין את אביו לדין מועילין לו שלא ידינוהו או שיקילו דינו, והא ק"ו הוא אם מועיל להוציאו אחר שכבר נידון כ"ש שיועיל שלא ידונו לו כלל, כמפורש ק"ו זה בנערה שלא תימכר ומסיק בנדרים דף ע"ו ע"ב דכו"ע דרשי ק"ו כה"ג, וא"כ יש לומר ק"ו זה לענין התועלת להאב מאמירת קדיש דהבן ומכל דברים טובים שהבן עושה, ושייך אולי לומר מצד סברת הש"ך לענין שאין לחייבו להבן ולא לענין שאין תועלת בהקדיש שיאמר, ולכן אף ששפיר סובר הש"ך לענין שאין לחייבו להבן לומר קדיש דאפשר שלא חייבוהו אלא כשכבר הוא נידון דהוא לאחר הקבורה להוציאו מגיהנום, ולא קודם הקבורה שעדיין לא נידון, דע"ז לחייבו להבן לומר קדיש גם קודם הקבורה ליכא ק"ו, וגם מאחר שהוא רק כשימות בשבת או ע"ש כשלא היה זמן לקברו בע"ש שלא שכיח כ"כ לא תיקנו, כיון דאין זה אלא במיעוט קטן, אבל כשרוצה הבן לומר קדיש יש לו לומר מאחר שתועלת ודאי איכא מק"ו. ואולי משמע להש"ך דהט"ז סובר שחייב הבן לומר קדיש בשבת אף קודם הקבורה שכן משמע פשוט לשונו דכתב יאמר קדיש ולא כתב טוב שיאמר, וע"ז השיג, אבל מודה הש"ך דטוב שיאמר, ומה שמסיק וכמדומה שכן נוהגין אינו שמה ראייה שאסור אלא מזה ראייה שליכא חיוב דלכן לא אמרו להם שיאמרו קדיש דלא חשו אינשי בעלמא לטובת המת כיון שלא שייך טובה זו אלא למיעוט קטן. ורק בעבודת הגרשוני סובר שאין לומר כלל אפילו כשרוצה בעצמו לטובתו שכתב גם יש טעם הגון שלא לומר קדיש כ"ז שלא נקבר, אבל א"כ מסתבר שטוב להבן כשרוצה לומר לטובתו אך שאינו מחוייב, וכמדומה לי שאאמ"ר זצ"ל היה סובר שטוב שיאמר קדיש. ועתה ראיתי בספר גשר החיים מהגאון ר' יחיאל מיכל טוקצינסקי ז"ל בפרק ל' סימן ט' סעיף ב' שנוהגין לומר כהט"ז אבל אינו דוחה לאחרים ולפ"מ שכתבתי יש לזה טעם גדול ונכון

9. הר"ן מסכת נדרים דף עו עמוד ב

להקל ולהחמיר - לאו דוקא להקל ולהחמיר דהא לא שייכא קולא וחומרא הכא אלא ה"ק פעמים שזמנו מרובה פעמים שזמנו מועט לאפוקי מעת לעת דלעולם זמנו שוה.

10. הר"ן מסכת נדרים דף עו עמוד ב

נדרה בלילי שבת - ה"ה בחול והאי דנקט שבת [1] מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמפירין נדרים בשבת ואף על פי שאינן לצורך השבת וכדדייקינן בגמרא.

11. רש"י מסכת נדרים דף עו עמוד ב ד"ה מתני' נדרה

מתני' נדרה בלילי שבת - יכול להפר לה כל אותו ליל שבת ויום שבת, והוא הדין נמי כי נדרה במ"ש שיפר כל אותו היום בא' בשבת אלא הא דנקיט לילי שבת [2] משום דאשמועי' במה שאמרו הפרת נדרים כל היום כלילי שבת ויומו שהלילה הולך אחר היום כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל לא ליום ולילה שאם נדרה ביום ולא הפר לה שוב אינו יכול להפר לה משתחשך שאין הפרת נדרים אלא אותו יום שנדרה ומשתכחה כבר נכנס יום אחר.

12. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף עו עמוד ב

נדרה בלילי שבת כו'. האי דנקט בלילי שבת [2] כלילי שבת ויומו כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד:

• ספר אז ישיר - חג הפסח [תקנט-תקסא]

SEE MM#24

13. שלמי נדרים מסכת נדרים דף עו עמוד ב

בהמפרש ד"ה נדרה בלילי שבת כו' וה"ה כי נדרה במוצ"ש כו' אלא הא דנקט לילי שבת משום דאשמועינן במה שאמרו הפרת נדרים כל היום [וכו'] כלילי שבת ויומו שהלילה הולך אחר היום. צ"ל שהיום הולך אחר הלילה. ובפ"י הרא"ש האי דנקט בלילי שבת כלילי שבת ויומו כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ואין לו מובן וניכר שיש איזה חסרון. [3] וראיתי בשיטה מקובצת ושם הלשון מתוקן וז"ל, לילי שבת נקט דבר הידוע דבשבת היום הולך אחר הלילה והכי תנן בפ' בנות כותים, ר' אליעזר אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו. [4] ובתוס' חדשים כתב דס"ד אמינא הואיל וקונם הוא לשון קרבן יהיה דינו כקדשים ובקדשים הלילה הולך אחר היום. וכ"ת הכי נמי כיון דבשבועות לא שייך זה דהא אסר עצמו על הדבר ובקרא הושוו נדרים לשבועות. [5] ובס' ידות נדרים ביד שאול כתב דהא דנקט לילי שבת דקמ"ל דגם בשבת אינו מיפר אלא עד שתחשך אבל אחר חשכה לא, דלא נימא דתוספת שבת הוי כשבת והיינו תוספת שבת ביציאתו והוא נחשב עדיין ליום שבת קמ"ל דלא:

• דבר יעקב מסכת נדרים דף עו עמוד ב

[ב] כיצד נדרה בלילי שבת יפר בלילי שבת וביום שבת עד שתחשך - הר"ן והרא"ש מקשים למה נקט דוקא שבת ולא שאר ימים. השלמי נדרים מביא היד שאול [בידות נדרים סימן רלד - כב] שמתרץ דקמ"ל שביום שבת מיפר עד שתחשך, ולא אמרינן שבגלל תוספת שבת, השבת נמשכת גם אחרי חשיכה ויכול להפר בזמן תוספת שבת, קמ"ל שלענין זה לא אמרינן שתוספת שבת הוי כשבת. והטעם משום שדין תוספת הוי רק לחומרא ולא לקולא. עוד י"ל הטעם שע"י תוספת שבת אין יום השבת מתארך, אלא שחלה קדושת שבת על תחילת יום ראשון [מיהו לפי מש"כ הט"ז [סימן תרס"ח - ד וחולק בזה על המהרש"ל] שהמקבל על עצמו תוספת יום טוב של תחילת היום הוי כמחר ולילה ממש, ויכול לקרוא ק"ש ולספור ספירת העומר ובשמיני עצרת נפטר מישיבה בסוכה, א"כ מוכח שאיכא דין תוספת לקולא, וגם מוכח שהיום מתארך בגלל התוספת].

14. שלמי נדרים מסכת נדרים דף עו עמוד ב

בר"ן ד"ה נדרה ב[לילי] שבת ה"ה בחול והא דנקט בשבת מלתא אגב אורחא קמ"ל כו'. [6] ואפשר לומר עוד דעוד מלתא אחרינא אתי לאשמועינן אגב אורחא, דהפרה שמיפר לה בתוך יום השבת מועיל שגם בשבת תהיה מותרת לאכול אותו הדבר שאסרה עלי', ושלא תאמר כיון דבכניסת השבת עדיין לא הותרה אסחה דעתה מינה והו"ל מוקצה לדידה ומגו דאתקצאי בה"ש אתקצאי לכולי' יומא, משום דחשבה מי יימר דמזדקק לי בעל וכסלקא דעתי דרמי בר חמא בשבת (דף מו ב), קמ"ל דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת וכדמתרץ רבא שם. ואף על גב דכבר שמענו זה ממתני' דסוף שבת דקתני התם מפירין נדרים בשבת, כן דרך התנא לחזור ולשנות בקצרה מה ששנה כבר כמ"ש התוס' בכמה דוכתי. ועמ"ש לקמן בסמוך ד"ה תנאי היא כו':

15. דבר יעקב מסכת נדרים דף עו עמוד ב

[ב] ... השלמי נדרים מתוך דקמ"ל שאם היפר לה בשבת, מותר לה ליהנות באותה שבת ולא נאסר משום מוקצה. והטעם שליכא מוקצה מבואר בגמ' [שבת מו ב] דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת, וא"כ ידעה שיתכן שבעלה לא יסכים לנדר ואינה מקצה מדעתה.

16. רש"ש על נדרים דף עו/ב

רא"ש ד"ה ויש בדבר להקל. ולא שיש בדבר להקל טפי ממ"ד מעל"ע. לכאורה יש ויש לענין [7] שיוכל להפר אפי' נדרים שלא לצורך השבת כדדייק ר"א לקמן ממתניתין. אבל למ"ד מעל"ע לצורך אין שלל"צ לא כדמסיק שם:

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב משנה הפרת נדרים כו' נדרה בלילי שבת יפר בליל שבת כו'. פי' הר"ן ביום השמיעה. והעיקר דתלוי כח ההפרה ביום השמיעה ולא ביום שנדרה, והוי ליה למימר שמע בליל שבת כו', וכמו שמדקדק בס' נדרי זריזין, ועי"ש שמפלפל בזה. והנה הרמב"ם (נדרים פי"ב הט"ו) כתב נמי כלשון המשנה. אבל בשו"ע (יו"ד סי' רלד סכ"א) כתב, שמע בתחלת לילה כו'. ועי' בשו"ת הריב"ש (סי' קפה) דהא דנתנה תורה זמן להבעל להפר אותו היום, גזה"כ הוא משום שלום בית.

18. ספר שערים מצויינים בהלכה

יפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך. הלשון עד שתחשך היינו לילה ממש, דגם במס' פסחים (צט:) איתא, ערבי פסחים לא יאכל עד שתחשך, ומפרשים שם לילה ממש, וא"כ גם בביהשמ"ש יוכל להפר, וצ"ע הא ביהשמ"ש הוא ספק יום וספק לילה, ונדר הוא איסור דאורייתא. [ועי' בר"ן סוף מס' שבת דמשמע דערב שבת ביהשמ"ש יכול להפר ולחכם להתיר.] וביד שאול תי' דאם נימא דתוס' שבת דאורייתא הו"א דמיקרי יום גם לענין זה, קמ"ל דלענין נדר אינו תלוי רק ביום של תורה והיינו עד שתחשך. ועי' מה שכתבנו לעיל (ס. ד"ה קונס יין).

19. הר"ן מסכת נדרים דף עו עמוד ב

חייא בר רב שדי גירא ובדיק – [1] אגב גררא דרב מייתי הכא הא דחייא בר רב שדי גירא ובדיק בעוד שהיה מתעסק לירות חצים היה בודק אדם הבא לפניו להתיר נדרו שואלו אם מתחרט ומתירו דקסבר פותחין בחרטה ומשום הכי לא היה צריך עיון למצוא פתח.

20. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף עו עמוד ב

הכא חייא בר רב [יש לפרש] כשהיתה אשתו נודרת לא היה מתיר מיד אלא היה שותק לקנטרה כאילו היה רוצה לקיים נדרה [2] והיה זורק חץ בכותל לכיון בציל שיתיר לה למחרתו קודם שיגיע לאותו מקום:

21. שיטה מקובצת על נדרים דף עו/ב

שדי גירא ובדיק. בא לאשמועינן דאף על גב דעביד מלאכתו ומורה בחצים בדיק הנדר ומתירו שאין צריך עיון גדול בהתרת הנדר. רבה בר רב הונא לא היה מקפיד על העמידה או על הישיבה בשעת הפרת הנדר אבל נוהר [היה] מלעשות מלאכה [3] ויש מפרשים שדי גירא ובדיק לא היה שוהה בהתרת הנדר אלא כמה שהיה שוהה בזריקת החץ. וראשון עיקר. הרי"ף ז"ל:

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

ציד. ועי' בשו"ת נודע ביהודה (מהד"ת יו"ד סי' י) שמגנה מאד ענין הציד, עי"ש שהאריך בזה. [וכפי הרא"ש כתב, שהיה זורק החץ בכותל לידע הזמן שהיתה אשתו נודרת, כדי להשהות ההיתר עד למחרתו קודם שיגיע הצל לאותו מקום שציין. וצ"ע הא אמרינן ביום שמעו והיינו באותו יום עד שתחשך, ואפשר דחייא בר רב עשה כשיטת ר' יוסי בר"י ור"א בר"ש שאמרו מעת לעת. ועדיין קשה למה לו להשתמש בחץ, והיה לו לשרוט בכותל כשיגיע חמה לכאן, וכמו שאמרו עה"כ (לך ז-כא) "למועד הזה בשנה האחרת", וכ"כ רש"י (וירא כא-ב).] אלא דמצינו במס' חולין (ל:): רבא הוה בדיק ליה גירא לר' יונה ושחט בה עופא בהדי דפרח, ושם ניחא דעשה כן לחידודא דהקשו שם ודילמא עביד חלדה כו', וברמב"ם (ת"ת פ"ד ה"ו) כתב, שיש לו לרב להטעות התלמידים ע"י מעשה שעושה בפניהם כדי לחדרן. [ובשטמ"ק הביא פירוש, דהוא לא היה שוהה בהתרת נדר אלא כמו שהיה בזריקת חץ, וא"כ לא היה זורק החץ ממש אלא לסימן נקט כן.]

חייא בר רב שדי גירא ובדיק. [פי' הר"ן בעוד שהיה מתעסק לירות חצים, היה בודק אדם הבא לפניו להתיר נדרו, ושואלו אם מתחרט ומתירו דקסבר פותחין בחרטה, ולא היה צריך עיון למצוא פתח. צ"ע על המעשה שהיה מתעסק לירות חצים, ע"י במדרשים (פ' תולדות) שמגנה מעשה עשו שהיה איש יודע

23. שו"ע יורה דעה - סימן רלד

(כא) אין האב מפר נדרי בתו, ולא הבעל נדרי אשתו, אלא ביום שמעם. ודוקא כל היום, ולא מעת לעת. שאם שמע בתחלת הלילה מפר כל הלילה ויום המחרת, ואם שמע סמוך לחשיכה, אינו מפר אלא עד שתחשך. ואם עבר היום ושתק, אפילו לא כוון בשתיקתו אלא לצערה, אינו יכול להפר. ואם שתק מפני שאינו יודע שיש ביד הבעל להפר, או אפילו יודע אלא שנדרה נדר שסבור שאינו יכול להפר, כגון שסבור שאינו עיניו נפש, יכול להפר אפילו לאחר כמה ימים ולא הו"א שתיקתו קיום, ושעת ידיעתו כאילו הוא שעת הנדר או יום שמיעה, ויפר לה כל אותו היום:

=====

§ שיטת הרשב"ם - היום נברא לפני הלילה

בפירוש הרשב"ם על התורה (בראשית אה) ביאר את פשוטו של מקרא לפי דרכו שהיום נברא לפני הלילה, וז"ל:

ויהי ערב ויהי בוקר - אין כתיב כאן ויהי לילה ויהי יום אלא ויהי ערב, שהעריב יום ראשון ושיקע האור, ויהי בוקר, בוקרו של לילה, שעלה עמוד השחר, הרי הושלם יום א' מן הו' ימים שאמר הק' ב' דיברות, ואח"כ התחיל יום שני, ואמר אלהים יהי רקיע. ולא בא הכתוב לומר שהערב

תקס § אז ישיר • ————— § מאמרי חג הפסח

והבוקר יום אחד הם, כי לא הצרכנו לפרש אלא היאך היו ששה ימים, שהבקר יום ונגמרה הלילה, הרי נגמר יום אחד והתחיל יום שני.

כלומר, לדעת הרשב"ם יש לפרש את הפסוקים שהלילה נגרר אחר היום, והתיבות 'ויהי ערב' מתפרשות שהעריב השמש של היום ואור היום פסק, והתיבות 'ויהי בוקר' מתפרשות על סוף היום שהגיע הבוקר שלמחרת. הרשב"ם מדייק ממה שלא הוזכר הלילה אלא רק לשון 'ערב' שמשמעו שאור היום שקע.

ולפי דבריו 'ויהי ערב' מסמל את סוף היום ו'ויהי בוקר' מסמל את סוף הלילה ואז מתחיל היום החדש כי הלילה נגרר אחר היום. ואף ביום השני מבאר הרשב"ם כשיטתו, וז"ל:

ויהי ערב ויהי בוקר יום שני - שנטה היום לערב ואח"כ ויהי בוקר של יום שני, הרי נגמר יום שני מששת הימים שאמר הקדוש ברוך הוא בעשרת הדיברות והתחיל עתה יום שלישי בבקר⁷.

הראב"ע בהקדמה לאגרת השבת¹ יצא נגד פירוש הרשב"ם, וז"ל:

וען ואמר אלי ציר השבת הוגד לה אשר הביאו תלמידיך אל ביתך אתמול ספרים ופרושים על התורה ושם כתוב לחלל את השבת ואתה תאזור בעבור כבוד השבת להלחם במלחמת התורה עם אויבי השבת ולא תשא פני איש... והנה כתוב שם פירוש ויהי ערב ויהי בוקר והוא אומר כאשר היה בוקר יום שני עלה יום אחד שלם כי הלילה הולך אחר היום

ה ע"פ דרכו של הרשב"ם יש לפרש את נוסח הברכה הראשונה בקריאת שמע של ערבית שאנו אומרים 'ברא יום ולילה... ומעביר יום ומביא לילה, שהלילה נגרר אחר היום, כי הקב"ה בתחילה ברא את היום ואח"כ את הלילה, ובסוף היום, לעת ערב, לאחר שקיעת החמה, בא הלילה שהוא המשך ליום שלפניו.

וע"ע בסדורו של היעב"ץ (בית יעקב) מה שביאר בנוסח ברכה זו.

1 באגרת זו פרסם הראב"ע את שנגלה לו בחלום כשהשבת באה אליו להודיעו שיש פירושים הדרושים את הפסוקים בפרשת בראשית כאלו הלילה הולך אחר היום.

וכמעט קרעתי בגדי וגם קרעתי זה הפירוש כי אמרתי טוב לחלל שבת אחת ולא יחללו ישראל שבתות הרבה אם יראו זה הפירוש הרע... גם הסופר הכותב אותו בפירושי התורה ידו יבש תיבש ועין ימינו כהה תכהה ולכל בני ישראל יהיה אור.

כלומר, אם תלילה נפרש את הפסוק בדרך זו, יש לחשוש שרבים יבואו לחלל את השבת כי יאמרו שיש לשמור את השבת מתחילת היום בבוקר השבת ועד אור היום של מחרת, והאבן עזרא מרוב התרגשות וזעם היה צריך למנוע מעצמו מלקרוע את הפירוש הזה בעיצומו של יום השבת.¹

מ"ו, אין נראה שבאמת הרשב"ם סובר שהשבת מתחילה בבוקר וממשיכה עד הבוקר של מחרת, ואפילו במה שפירש פשוטו של מקרא יש לעיין, כי במקומות אחרים בתורה מפורש שהמועדים מתחילים בערב ומסתיימים בערב של היום הבא.

למשל, בפרשת בא (שמות י"ח) נאמר במפורש שאיסור אכילת חמץ ומצוות אכילת מצה מתחילים בליל ט"ו בניסן, ונמשכים שבעה ימים:

בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות עד יום האחר ועשרים לחודש בערב.

אף ביום הכיפורים לשון הפסוק אינו מותיר ספק שהיום הולך אחר הלילה שנאמר (ויקרא כג, לב):

¹ מפי הרב דר. שניאור ליימן שמעתי שקשה לקבוע שכונת האבן עזרא באגרת היא לפירוש הרשב"ם, ויתכן שאחרים פירשו אף הם את הפסוקים בדרך זו, והוסיף לבאר שיתכן וקצפו של האבן עזרא יצא כנגד פירוש זה מפני שבאותה העת נלחם נגד אנשים שבקשו לקבוע שהשבת מתחילה בבוקר ולא בלילה, וחשש שאנשים אלו ישתמשו בפירוש זה כדי לבסס את שיטתם.